

Котигоренко В. С. Этнический аспект политических отношений в Украине: факторы конфликтогенности

В статье рассматриваются деструктивные аспекты феномена этничности в политике. Демонстрируются их угрозы для социальной стабильности украинского общества и прогнозируются два основных сценария дальнейшего развития этнических отношений. Автор приходит к выводу, что минимизация деструктивного характера этнических отношений нуждается в ответственном политическом поведении правящего класса современной Украины.

Ключевые слова: этнополитические отношения, социальная стабильность, конфликтогенность, деструктивный характер

Kotygorenko V. S. Ethnical aspect of political relations in Ukraine: conflict-generating factors

The article dwells upon the destructive aspects of the phenomenon of ethnicity in politics. Their threats for social stability of Ukrainian society are demonstrated and two main plots of further development of ethnical relations are forecasted. The author comes to a conclusion that the minimization of destructive character of ethnical relations demands responsible political behaviour of the ruling class of modern Ukraine.

Key words: ethnopolitical relations, social stability, conflict-generating factors, destructive character

УДК 94:[329.3:297](477.5/6)

В. С. Микольченко

**ІСЛАМСЬКИЙ РАДИКАЛЬНИЙ РУХ:
МОЖЛИВІСТЬ РОЗВИТКУ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ**

У статті розглянуті соціально-філософські основи виникнення ісламського радикального руху та можливість його поширення на півдні України. Аналізується поняття «тероризм». Вивчається ісламський фундаменталізм для подальшого подолання його негативних проявів.

Ключові слова: тероризм, ісламський фундаменталізм, глобалізація.

У статті зроблена спроба соціально-філософського та історичного осмислення ісламського фундаменталістського руху, що особливо активізувався в останні десятиліття. Авторське розуміння даної проблеми базується на переконанні, що відношення до терористів не може бути однозначне негативним або позитивним – це явище необхідно розглядати глибше та багатогранніше. Актуальною ця тема є і для України, бо етнічна ситуація півдня нашої держави не є стабільною та потребує серйозного розгляду.

Мета статті полягає в аналізі поняття тероризм та вивчення такого явища як ісламський фундаменталізм, можливих шляхів його розвитку на Півдні України.

Події останніх десятиліть зробили ісламський радикальний рух загальновідомим. Окрім регіону традиційного розповсюдження ісламу, країни якого є батьківщиною фундаменталізму і об'єктом його активної діяльності, направленої на повну ісламізацію мусульманського суспільства, вплив ісламських радикалістів відчують і інші регіони миру.

Тероризм (від латів. terror – жах, страх) – здійснення політичної боротьби через залякування, насильство; дестабілізація суспільства, державно-політичного ладу шляхом систематичного насильства, провокацій.

Герой для Ніцше – це «напівбог, напівзвір, напівлюдина з крилами ангела, зла демонічна істота» [1, с.175]. Платон говорив, що герой це та людина, яка прагне і робить спроби реалізувати мету свого життя на шляху «досягнення і збагнення» первоєдиного, від чого і залежить непримиренність сил добра і зла і необхідність її подолання, тобто вічна життєва драма людини трагічного героїзму. Герой, в розумінні християн, це людина, яка уміє повністю управляти своїми пристрастями, уміє відмовитися від матеріальних благ в ім'я духовних, людина справедлива і добродійна, наділена великим терпінням, здатна при необхідності мужнього винести знущання і муки, а якщо буде необхідно, то віддати своє життя за ідеали [2, с.143].

Не виправдовуючи терористичну діяльність ісламських радикалістів, спробуємо розглянути концепцію сучасного ісламського фундаменталізму менш однозначно, тому що агресивність ради агресивності і насильство ради насильства не є самоціллю жодній з ідеологій. Крім того, жодна ідеологічна концепція, у тому числі і фундаменталістська, не може розцінюватися як однозначно негативна. Вона обов'язково містить в собі і позитивні моменти. Фундаменталістів можна сприймати чи ні, але до їх думки необхідно прислухатися, щоб зрозуміти причину їх успіху і живучості руху, який, як свідчать події останніх років, набув світового поширення.

Сучасна радикалізація ісламу – не абсолютно нове явище в світовій історії. Впродовж його історії хвили фундаменталізму неодноразово піднімалися у вигляді різних рухів, релігійно-політичних течій (вахабізм, бабізм, бехаїзм і ін.). Але жодне з радикальних рухів у минулому не було таким могутнім і впливовим, яким є сучасне.

Виникнення сучасного радикального руху пов'язане з кризовими явищами в суспільному житті мусульманських країн. І чим глибше ці явища, тим могутніший цей рух, тим більше у нього прихильників.

Окрім внутрішніх проблем, кризові явища обумовлені подіями на міжнародному рівні агресивною політикою Заходу. Вся історія взаємин європейської і мусульманської цивілізації – це не тільки історія протиборства двох релігійних світоглядів, це історія нав'язування європейського способу життя мусульманським країнам, жорстока експлуатація економічного потенціалу цих держав на користь сильних держав.

У таких умовах політична громадськість мусульманських держав прагне до справжнього національного звільнення і самостійного визначення пріоритетів розвитку суспільства. Ідейно-теоретична позиція деяких політичних течій базується на етнічних і релігійних традиціях, серед яких значне місце займають радикальні цінності ісламу. Своєрідність ісламського фундаменталізму в тому, що він не пристосовується до оцінок домінуючих в світі культурних стереотипів, а зберігає власну точку зору на ті або інші етнічні принципи в системі мусульманських духовних цінностей. От чому модель багатьох ісламських країн схиляється до фундаменталізму.

Розглядаючи етнічну ситуацію в нашій державі, потрібно зазначити, що її складність є в об'єктивних умовах, що склалися через багатолітню імперську політику примусової депортації народів, як зараз впливає на ситуацію на півдні України.

За прогнозами західних вчених, наступний цикл етнонаціонального вибуху відбудеться вже на початку ХХІ століття, що ми сьогодні і спостерігаємо. Зараз майже кожен етнос прагне побудувати свою власну державу, забезпечити собі участь на найбільш високому державному рівні для створення найбільш сприятливих умов для свого існування. Справжня безпека власної етнічності може бути досягнута тільки завдяки пошуку консенсусу і гарантуванню безпеці кожної етнічної спільності, які проживають в нашій державі, що повинне забезпечити стабільність в Україні в цілому і в окремих регіонах. Мусульманським осередком в нашій країні є татарська громада, яка прагне здобути права і свободи, змогу будувати власне майбутнє на своїй землі. Конфлікти, які виникають на Півдні України пов'язані саме з такими проблемами і, на нашу думку, затягування з їх вирішенням призведе до розвитку радикальних проявів ісламу.

Забезпечення етнічної стабільності максимальне можливо завдяки обліку і задоволенню інтересів етнічних спільностей, досягненню їх балансу із загальнонаціональними і загальнодержавними інтересами.

Міжнаціональна напруженість в Україні загострюється за рахунок втручання світових і «діаспорних» політико-суспільних інституцій. Дійсно, міжнародні стандарти і демократичні принципи повинні бути мірилом, а не певного ступеня, а не в цілому.

В Україні, як і в більшості інших країн, серцевиною цього взаємозв'язку є державна політика міжетнічних відносин. Ця проблема дуже важлива в процесі будівництва держави. Вона може стати або цементуючим чинником суспільних відносин, або навпаки – привести до важких соціальних потрясінь і навіть розпаду.

В ув'язненні відзначимо, що не виправдовуючи фундаменталістів, ми прагнули виявити деякі позитивні моменти їх концепцій і частково пояснити успіх цього руху. Розглянувши витоки причини ісламського фундаменталізму і відкинувши нав'язувану негативну думку про нього, ми зможемо побачити в прихильниках фундаменталізму людей, що захищають свої цінності і свою територію від нас, – європейців. В деякому розумінні – героїв, які поставлені в такі рамки, що боротися за свої права їм доводиться засобами тероризму. На наш погляд, заходу необхідно переглянути своє відношення до мусульманських країн, і не нагнітаючи конфронтацію спробувати стабілізувати відносини з ісламським світом через невтручання у внутрішню політику держав.

Не секрет, що деякі радикали з числа кримських татар надихаються не встановленням тісних і дружних міжнаціональних і міжцивілізаційних відносин, а, навпаки, розпалюють міжнаціональну ворожнечу, сіють ворожнечу між татарами, росіянами і українцями, волею історичних доль протягом багатьох сторіч тих, що проживають разом. Одні вимагають знищення пам'ятників російським «загарбникам», другі упевнені, що виділених земельних площ для облаштування неомігрантів недостатньо, тоді як багато ділянок роками не забудовуються, а подекуди відбувається відверта спекуляція безкоштовно отриманою землею, причому нерідко в збиток місцевому населенню; треті хочуть бути титульною нацією Криму, забуваючи, що, поперше, процес становлення кримський-татарської нації ще тільки увійшов до фази генезису, а, по-друге, кримські татари - всього лише один з багатьох народів, що населяли і населяють Крим, до того ж - не найчисленніший серед них; четверті вимагають своєї державності і незалежності.

Висновок. Сучасний псевдолібералізм, що спрямовує глобалізаційні процеси, зневажаючи святі поняття "моральність" і "справедливість", вироджується в соціал-дарвінізм, в цинічне і корисливе потурання "сильним і пристосованим" в збиток "слабким і неефективним". У результаті мир на очах втрачає прагнення до єдності і виявляється все більш розколотим. Вихід один - зміна спрямованості глобалізації. Вищі досягнення культури регіональних цивілізацій повинні збагачувати духовну скарбницю всіх людей планети. Традиційні цінності окремих цивілізацій, зберігаючи свій нетлінний характер, повинні стати головним критерієм майбутнього єдиного людства - справжня єдність досягається через різноманітність і зберігається тільки на основі різноплановості. І лише в такому світі зникне ґрунт для тероризму.

Джерела та література

1. Ніцше Ф. Сочинения. – М., 1903. – Т. 3.
2. Волкогонов Д.А. Феномен героїзму: (Про героїв і героїчному). – М.: Політгиздат, 1985. – 263 с.

Микольченко В.С. Ісламское радикальное движение: возможность развития на Юге Украины

В статье рассмотрены социально-философские основы возникновения исламского радикального движения и возможность его распространения на юге Украины. Анализируется понятие «тероризм». Изучается исламский фундаментализм для дальнейшего преодоления его негативных проявлений.

Ключевые слова: терроризм, исламский фундаментализм, глобализация.

Mikol'chenko V.S. Islam radical movement: possibility of development in the South of Ukraine

Social and philosophical bases of the Islam radical movement and the possibility of its spreading in the South of Ukraine are considered in the article. A concept «terrorizm» is analysed. Islam fundamentalism is studied in order to overcome its negative consequences.

Key words: terrorism, Islamic fundamentalism, globalisation.

УДК 94:329:342.8(477)

Н. Ю. Потар

ПРОБЛЕМИ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ У ПЕРЕДВИБОРНОМУ ДИСКУРСІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ УКРАЇНИ

Здійснений аналіз офіційного дискурсу політичних партій України щодо основних проблеми і перспектив етнонаціонального розвитку українського суспільства дозволяє стверджувати, що за своєю суттю передвиборні програми є прийомом політичної боротьби, який використовується з метою посилення позицій політичної партії у боротьбі за голоси виборців, впливу на структури влади та інститути. Порівняльний аналіз етнополітичної складової партійних програм на парламентських виборах в Україні 2006 та 2007 рр. дозволяє стверджувати, що всі політичні партії розуміють небезпеку політизації етнічності на ґрунті мовних проблем, і тому в своїй політичній діяльності у міжвиборчий період уникають реалізації позицій, проголошених під час виборів.

Ключові слова: етнонаціональний розвиток, партійна політика, передвиборний дискурс.

З початком трансформаційних процесів в Україні, поряд із докорінними змінами в інституційному дизайні політичної системи, концептуальних змін зазнала й модель етнополітичних відносин, сформована в радянський період. Проте, до сьогодні політична риторика еліти щодо управління етнонаціональними процесами так і не набула цілісних імперативів. Як і раніше, в політичному порядку денному з питань етнонаціонального розвитку домінують ситуативний популізм і тактичний прагматизм, позбавлені осмисленої ідеологічної основи. Це породжує з одного боку, популярність технічно нейтральних термінів (оптимізація, ефективність, досконалість), з іншого – продукує у політичних партій бажання догодити всім сегментам електорату, що зрештою призводить до неможливості вийти на рівень інтеграції громадянського й політичного інтересу у сфері етнополітичних відносин.

Аналізу етнонаціональних процесів в Україні, оцінці їх конфліктогенного потенціалу в контексті етнічних протиріч та проблемам управління етнополітичною сферою функціонування українського суспільства присвячені численні наукові дослідження О.Майбороди, В.Котигоренка, Л.Нагорної, В.Базіва, О.Гараня, О.Рафальського [1–8]. Постійне відтворення наукового інтересу до дослідження етнонаціональних процесів свідчить про те, що до сьогодні для України залишається актуальною проблема пошуку та вироблення адекватних механізмів розвитку етнополітичних процесів, які на концептуальному рівні були б систематизовані в межах державної стратегії етнонаціональної політики. У контексті цієї проблеми, на нашу думку, особливого значення набуває конструктивна роль політичних партій, які у конкурентному публічному змаганні за владу актуалізують проблеми етнополітичного розвитку, а згодом, у парламентських стінах, шляхом законодавчої діяльності, моделюють етнополітичні відносини. Тому, метою даної статті є визначення особливостей офіційного дискурсу політичних партій України в частині основних проблеми і перспектив етнонаціонального розвитку українського суспільства.

Оцінюючи процес формування партійної політики у сфері етнонаціональних відносин, вважаємо за доцільне звернутися до аналізу позицій, що виголошуються ними під час парламентських передвиборних кампаній. У цей період дихотомія політизація етнічності – нейтралізація етнічності є однією з тих проблемних диспозицій, яка традиційно актуалізується під час електоральних процесів в Україні. У період виборів національні меншини перестають сприйматися та оцінюватися політиками як чинники етнічної демографії, оскільки вони перетворюються на динамічну політичну позицію, яка передбачає публічну ідентифікацію з національною меншиною, виголошення вимог щодо визнання на офіційному рівні цих ідентичностей та колективних культурних (політичних) прав, які ґрунтуються на них. Це дозволяє оцінювати політичну меншину як «поле різних та конкуруючих позицій, які поділяються різними організаціями, партіями, рухами чи індивідуальними політичними акторами, кожен з яких прагне представляти меншину перед її членами, державою та зовнішнім світом, тобто прагнуть монополізувати легітимне представництво групи» [9, р.105].

Одним з джерел оцінки позиціонування політичних партій у сфері етнонаціональних відносин є передвиборні програми – документи, які структурують політичні дебати періоду виборів та наділяє суб'єкта виборчого процесу умовним комплексом політичних позицій. П.Хенінгс та Х.Кеман вказують на те, що